

Вано Крюгер: парабіографія

1.

Якщо Лишега—то Тисмениця. Якщо Мідянка—то Широкий Луг. Якщо Герасим'юк—то Прокурава.

Поет вписує себе (чи вписаний уже) у певний пейзаж, пейзаж вписаний у певну географію, а географія—в історію (чи історії). На цьому тлі поет творить свою поетичну біографію.

Куди вписує себе автор цієї книжки—Вано Крюгер, де він є? У попередній було багато «русинства», проте книжка починалася зі своєрідного алфавіту, котрий обіцяв уміщення у неї далеко ширшої географії, ніж можна сподіватися. Тепер—Куренівка, старий район Києва, де багатоповерхівки поглинаються промзоною, а промзона—тінями циганських шатер, які останнім часом тут майже зникли, але не факт, що не з'являться колись знову, точніше, факт: знову з'являться, заволодіють усім, псів своїх випустять доїдати старі кістяки, дивитися на місяць і сміятися.

Але чи можна говорити у книжках Крюгера про конкретні нам відомі «місця пам'яті», конкретні «фактичні» місця, за які треба чіплятися, щоб з них починати?

Ці вірші позбавлені будь-яких згадувань родичів, спогадів з дитинства (є хіба один — про розправу над комахами). Географія, а потім і біографія — створюються Крюгером у книжках і для книжок, Крюгер сам створює міфи про себе, сам створює так звану біографію поета: не дарма тут так багато дзеркал, не дарма тут «скло — найродючіша із земель». Крюгер, як лікар, як експериментатор ніби поміщає того поета із своєї книжки у якусь ситуацію — і спостерігає, він вводить у поета нові препарати і спостерігає.

Я пам'ятаю того рудого kota із вірша у цій книжці. Він, ударений машиною, кілька митей ще вдавав, що живий. Він наче показував акробатичні трюки, як найліпший цирковий артист, але це були передсмертні конвульсії. Автор каже котові: «рудий коте! чого ти підскакуєш так високо?». Але насправді це треба розуміти як «тобі зараз вколють один препарат, коте, і ми подивимося, на що ти ще здатен». А потім він поміщає на кушетку ще й того, котрий перед цим досліджував kota.

Крюгер спостерігає за Крюгером. Крюгер аналізує Крюгера. Я пам'ятаю, як Крюгер виносив ту пташку— вона забилася під самий дах костюлу. То була пастка для неї. Я бачив цього Крюгера, але чи бачив того другого, у білому халаті? («дівчина зняла одяг у костюлі / Крюгер того не бачив / Крюгер пташку виносив / в калапі»)

Крюгер вистежує найцікавіші для себе місця, щоб помістити того іншого Крюгера в них, щоб, коли експеримент буде успішним, вписати цей факт у свою біографію.

Далі вибудовування біографії переходить на ще один рівень. Чому б Крюгеру не розпросторитися на біографії інших людей, не надіти їхні лики? У присвятах легко відчитати імена деяких відомих поетів нашого часу— О., М. Г., П. М.... Та і в поезиці Крюгер часто апелює до цих та інших авторів (у вірші «Сосни» він майже прямо звертається до Олега Лишеги: навіть у графіці вірша він використовує фірмову Олегову двокрапку замість трикрапки). Якщо поезія— це сон, то Крюгер заходить у сни всіх цих людей, але не ранив їх— тільки стоїть збоку, спостерігає.

Крюгер розпросторюється, як павутина. Але спочатку, щоб вигулькнути у тому чи іншому

місці, щоб зачепити всі вигідні для себе місця, спочатку треба зайти у землю. То вигідна локація, з якої добре починати. Якщо зважати на епіграф до книжки («вибору нема і не буде»), то це місце було давно визначеним.

2.

У заключному вірші книжки, кров перетворюється на сім'я, а сім'я на кров, але насправді ці переходи зовсім не важливі. Статеве розмноження більше не має сенсу. Кров і сім'я не мають значення—для розпросторення навіть не потрібен генетичний матеріал.

Більше нема кордонів. Світ втрачає географію—вона стає не важливою: з однієї точки Землі можна за лічені години добратися до іншої, причому тенденція до зменшення шляху долання відстаней, «відкритості» невідомого досі світу—невпинно набирає обертів.

Більше немає тіл, людина розпросторюється на багато віртуальних тіл. Більше нема біографій—є лише біографії, які ми самі напишемо. Картинка стає кращою за реальність. Пам'ятаєте фотографію, де люди у Гонконзі фотографуються на тлі велетенського зображення самого міста, адже у реальному пейзажі буде видно лише смог?

Метелики, ці прекрасні істоти, вибирають механізми, «розкладені на столі, як моці якогось святого кіборга». І ці рештки, на відміну від решток людей, справді нетлінні. Але і вони—лише «реліквії електронної ери», якоїсь собі ери.

Людина оточує себе безліччю механізмів, котрі стають незамінними, авто стає протезом ніг, комп'ютер стає протезом мозку. Протез належать нам, ми володарі протеза, ми контролюємо його. Але і людина так само належить протезові.

Визначаючи свою біографію, людина визначає і біографію своїх нових частин тіла. Але її залежність від протезів усе більша і більша, скоро вони почнуть визначати біографію людини, її визначатиме, як каже Бодрійяр, «машина, в якій акумулюється весь людський розум», вона знищить тіло як одиницю, знищить потребу біографії, але людина «стає безсмертною за рахунок свого включення у цифровий порядок», «живий символ дисперсії, ідеальний павук, котрий плете свої сітки й одночасно сам створюється власною сіткою», «ще краще: я не є ні мухою, впійманою в павутину, ні павуком, який її плете, я сам—павутина, котра розпросторюється

у всіх напрямках, без будь-якого центру, нічого, що би я міг назвати собою».

3.

Якщо ви думаєте, що метелик — це протилежність павука, як світло проти тьми, то дуже помиляєтеся. І тих, і других багато у книжці. Це вони стають по інший бік сонця. У корінні дерева світу кубляться мерзенні комахи в перемішку з іншою нечистю: мухи, оси, черви, павуки, навіть метелики. Якщо дивитися тільки на квітучу крону, то можна бути з'їденим.

Темряви, землі у цій книжці багато, але і сонця вдосталь. Завдяки йому ж і можна рости. Проте яке це сонце? По-перше, «сонце танцює у почті з морських павуків», «танцює мураха із сонцем в щелепах». Павук спілітає пастку: він хоче заманити сонце в підземний світ, сказати йому, що там буде добре. Ба, більше: за народженням рудого kota, котрий, без сумніву, і позначав світило дня, спостерігали дві мертві голови мишачого царя. Чому автор так робить із сонцем? Наштовхує на відповідь одна з алюзій у рядках «сьогодні сонце було білим / що на нього можна було дивитися / не сліпнучи». Максим Рильський пише: «І він до сонця руки підійняв, / Але воно сміялося

зрадливо, — / І на уста мовчання він поклав.
// Чужий любові і далекий гніву, / По сходах
таємничих він зійшов, / Де мертвий гнів і не-
жива любов».

...Ну, хто вгадає, як називається вірш? Підказка: це ім'я головного героя вірша? Хто цей він?
...Ось: ...«О велике світило! Чи було б ти щасливе, якби не мало кому сяяти?! / Десять років устаєш ти над моєю печерою. Тобі набридло б світло твоє і шлях твій, коли б не було тут мене, орла мого і моєї змії. / Проте ми щоранку чекали на тебе, вбирали щедроти твої і благословляли тебе за них. / Поглянь! Я переповнився мудрістю своєю, мов та бджола, що назбирала надто багато меду, мені потрібні руки, простягнені до мене. / Я хотів би дарувати і роздавати, поки мудрі серед людей знову зраділи б глупоті своїй, а бідні—своєму багатству. / Для цього я маю зійти вниз, як робиш щовечора ти, коли вирушаєш за море й несеш своє саяво на той бік, о щедротне світило! / Як і ти, я маю піти на схилок, кажучи про це словами людей, тих, до кого я хочу спуститися. / То благослови ж мене, о спокійне око, що споглядає без заздрощів навіть найбільше щастя! / Благослови повен по вінця келих, щоб волога золотом потекла з нього й понесла по всіх-усюдах відблиск твоєї радості! / Поглянь!

Цей келих прагне знову спорожніти, і Заратустра хоче знову стати людиною. / Так почався схилок життя Заратустри, його кінець»... У віршах Крюгера, як на мене, час від часу звучить ідея сонцеборства і помсти світилу дня. Але Крюгер цю тезу переглядатиме.

Повернемося до того, що якщо дивитися на Сонце—осліпнеш. Але тоді зможеш дивитися на нього вічно. Якщо довго вдивлятися в сонце, то воно саме починає вдивлятися в тебе. Чи витримає людина цей погляд? Крюгер відповість на ці питання не в цій книжці, а в наступній.

Бо:

У землі було добре. У попередніх книжках Крюгера Крюгеру було добре. Тут він змінюється, майже непомітно, ця переміна спостерігається хіба у двох фразах. Перша апелює до попередніх книжок: «Я не вийшов із підземелля, / І то моя найбільша вина». (Крюгер користується цим словом: «вина» (!), бо коли відбувається потреба зміни біографічної лінії, помічаєш, де промахнувся). А тепер друга цитата: «я та трава / що росте крізь землю / до сонця». Швидше за все, ця фраза намічає штрих-пунктир для подальшої біографії.